

GLEMT UNGDOM

Af Mads Lidegaard

Mennesker er så mange slags – og man kan snarest komme til at glemme nogen af slagsen. Det har vi vist bl. a. gjort i planlægningen af de kommende års boligbyggeri i Grønland. Begrebet „familier“ har været en hellig ko som gik forud for alt andet, og da der er mange familier og for få boliger, er enden på det blevet, at Grønlandsudvalget af 1960 i sin oversigt over det fremtidige boligbehov opererer med et boligantal, som på det nærmeste skulle dække familiernes behov. Men til de ugifte over 20 år regnes kun med 350 lejligheder – allerede idag er der vel 10 gange så mange ugifte over 20. Og til de unge under 20 er der – ingenting. Til trods for, at deres antal ved 1975 vil være 6–7000, – til trods for, at de unge i Grønland slet ikke har de samme chancer for at skaffe sig tag over hovedet ved at leje værelser, bo på pensionater eller have eget værelse hjemme som unge i Danmark – til trods for, at selv i Danmark med de langt bedre muligheder har myndighederne erkendt, at der må bygges til de unge i meget stor stil for at dække behovet.

Bortset fra de sparsomme og små lærlingehjem og ungdomskostskolerne vil Grønlands unge altså også fremover være henvist til et briksehjørne i de overfyldte boliger – endda tit under meget urolige og uheldige forhold i hjemmene. Som om de mange børn født uden for ægteskab ikke har endnu mere krav på og brug for eget hjem for dem og deres mødre end de langt bedre stillede børn i ægteskaberne. Som om ugifte i det hele ikke har krav på at kunne leve deres eget liv og danne deres eget lille hjem.

Det rammer alle de unge, som kommer fra de små steder til byerne og i forvejen står overfor en hård prøvelse for ikke at gå til bunds under de uvante forhold.

Det rammer den stærkt savnede arbejdskraft til byernes industrianlæg.

Det rammer de unge, som i 14–16 års alderen går ud fra de offentlige børneinstitutioner og intet sted har at bo.

Det rammer de mange unge, som på efterskoler og andre kostskoler har vænnet sig til rimelige boligforhold og pludselig må tilbage til briksehjørnet og tit går menneskeligt i stykker på det.

Det rammer de mange unge, som søger ind i en uddannelse og ikke har mulighed for den ro og plads, som kræves for at gennemføre en uddannelse idag.

Det rammer de unge grønlændere, som vender hjem fra uddannelse i Danmark for at gøre brug af den i Grønland – og som af samme grund netop ikke vender hjem. Det er idag næsten umuligt for denne kategori at vende tilbage, hvis de ikke netop får tjenestebolig stillet til rådighed, hvilket jo kun er muligt for enkelte kategorier.

Og det koster dyrt.

Det koster socialt. De unge har under de givne betingelser næsten ingen mulighed for at vriste sig fri af de tit meget uheldige sociale forhold, der råder i hjemmene – og resultatet vil let være, at når de endelig engang selv skal stifte familie og får en bolig, da er deres mulighed for at opbygge et sundt hjem ødelagt. Den foruroligende stigning netop i de unges spiritusforbrug, som desværre synes at være en kendsgerning i de senere år, kunne måske have været undgået med en anden boligpolitik.

Det koster moralsk. De unge søger tit væk fra de overfyldte hjem – pigerne til havnene og barakkerne og restauranterne, drengene i stort tal på gaderne. De mange børn udenfor ægteskab – med endnu flere fremtidige boligproblemer til følge – kan tit nok takke manglende værelser og boliger for deres eksistens.

Det koster økonomisk. Hvordan skal de unge, som lever i fælles økonomi med den øvrige husstand, blive interesseret i at spare op til deres egen fremtid, til etablering ved ægteskab, til køb af erhvervsredskaber? Og hvordan kan de overhovedet gøre det? Hvordan tror man at kunne vænne de unge til stabilitet på arbejdspladsen, når de ikke får ro til at sove om natten, når de rives med ud i et hektisk og usundt drikkeri, når de alligevel ikke selv får glæde af de penge, de tjener?

Og det er dyrt for hele samfundsordenen. Hvordan kan man hindre, at disse unge, henviste til gadernes natteliv, let glider over til den gale side af det lovlige og bliver i værste fald direkte kriminelle, i bedste fald asociale.

Og det koster dyrt for den uddannelse, som alene kan give grønlænderne mulighed for at drive deres eget samfund og få det unaturlige element af udsendte specialister reduceret. Hvad nytter det, at en ung kan skaffes en læreplads, når han ikke kan blive indkvarteret i byen? Hvad nytter det at kræve hjemmeforberedelse og en normal nattesøvn, når ingen af delene kan opnås? Når der ikke er en boghylde, en skuffe eller et bordhjørne, som den unge kan råde over? Hvad hjælper det at etablere uddannelser for unge piger, når pigerne bor så tilfældigt og dårligt og uden opsyn, at de næsten alle får et eller flere børn under uddannelsen og enten opgiver, forsinkes eller sløjer af. Hvad nytter det at uddanne unge grønlændere i snesevis i Danmark som tømrere, mekanikere, kontorfolk og meget andet, når de ikke kan vende hjem, fordi der ikke er noget sted at bo? Hvad nytter det at indkalde de unge fra udstederne til fabrikkerne for at optrænes og uddannes som specialarbejdere, når deres indkvarteringsforhold i løbet af få uger nedbryder enhver arbejdsmoral

– fordi gadens liv simpelthen indføres i de barakker, hvor de klumpes sammen uden opsyn og vejledning.

Hvad skal vi gøre? Hvordan skal vi gribe sagen an, så vi ikke blot skaffer de unge noget at bo i, men også sikrer os, at de ikke kun gør ondt værre og skaber ungdomsslum i stor stil?

Den naturlige løsning for de lidt ældre kategorier af f. eks. uddannede unge, som kommer fra Danmark eller fra realskoler og lærlingehjem, må være et større antal små lejligheder eller klublejligheder, evt. eet-værelseslejligheder.

For de yngre årgange, de unge fra udstederne, fra efterskolerne, under uddannelse, må det være naturligt at bygge kollegier. Der er i forvejen meget fine erfaringer fra de få egentlige kollegier, som findes i Grønland ved kostskolerne. Og disse kollegier bør have et fastboende bestyrerpar med hele tiden til rådighed for opgaven.

Kollegierne bør udstyres med fælles spisesal, hvor alle spiser. Måske kunne man endda indrette den som en slags cafeteria, hvor også andre unge end de, der selv boede på kollegiet, for en rimelig penge kunne købe sig et måltid mad morgen, middag og aften – og dermed blive mere uafhængige af restauranter eller tvivlsomme private milieuer.

Der bør være rigelige fritidslokaler – dagligstue, læsesal, hobbyrum – igen kunne måske også andre unge lades ind på visse tider og det presserende fritidsproblem delvis løses.

Det ville også være naturligt, om der indrettedes et decideret undervisningslokale på et sted, hvor så mange unge kom sammen. Det ville sikkert være ulige lettere at gennemføre diverse kursus og arrangementer med held, hvis man lod det ske i selve det milieu, hvor de unge færdedes og var hjemme. Det måtte være en del af bestyrerens opgave at sørge for rimelig udnyttelse af disse faciliteter.

Under hensyn til netop bestyrerparret vil det være rimeligt, om kollegierne blev så store – f. eks. med mindst 50 værelser – at dettes arbejdskraft kunne udnyttes rationelt.

Der måtte være en bestemt husorden – gerne med gradvis lempelse i takt med alderen og evt. med de forskellige aldersklasser grupperede i særlige afdelinger af kollegiet. Opholdet måtte være så tillokkende, at udsmidning i sig selv ville være så alvorlig en straf, at en effektiv disciplin blev mulig.

For unge med en normal indtjening, ville det være naturligt med en solid betaling for opholdet, mens unge under uddannelse måske kunne få lempeligere vilkår. Måske kunne man i forbindelse med opholdet etablere en ordning med en slags tvangsopsparing af en del af indtægterne, som så kunne udbetales de unge, når de skulle stifte hjem, købe båd el. lign.

Der skulle være et elevråd med udstrakt samarbejde med bestyreren. I fællesskab skulle de tilrettelægge forskellige arrangementer, gennemføre et vist mål af selv-disciplin og f. eks. skride ind også, hvis nogle beboere viste udpræget forsømmelighed på deres arbejdsplads og lign.

For så vidt som der også indkvarteredes unge piger med børn født udenfor ægteskab, ville det være naturligt med en fælles pasning af børnene i en slags vuggestue, så mødrene kunne passe deres uddannelse og arbejde. Personalet til vuggestuen kunne jo også udmærket være beboere af kollegiet.

Det vil smage meget af formynderi, vil mange nok sige. Jeg tror i virkeligheden, at de unge selv vil befinde sig udmærket ved en sådan ordning. Jeg tror ikke, de bliver helgener og asketer af det, og kollegierne vil nok aldrig blive klostre. Men det vil i hvert fald utvivlsomt gøre det lettere for de unge at bygge en ordentlig tilværelse op, hvis de selv ønsker det – og direkte opfordre dem til at gøre det. Det vil jo også være i deres egen letforståelige interesse at gøre det, så det skulle nok hjælpe.

Det lyder altsammen så kønt. Men realiteterne? Hvor skal vi få pengene fra? Og kapaciteten? Hvor skal vi få bestyrerpar fra? – det må jo være meget velkvalificerede folk.

For at tage sidste spørgsmål først: Det bliver svært – men det er der så meget, der er, som alligevel bliver gjort. Det er jo mindst ligeså svært at klare de nuværende forholds mangfoldige uheldige følgevirkninger.

Og økonomien: Kunne man ikke lade kollegierne opføre under boligstøtten. Hvis det af tekniske og økonomiske grunde skulle medføre reduktion andre steder i anlægsprogrammet, må dertil bemærkes, at et udstrakt kollegiebyggeri i løbet af få år vil betyde en mærkbar lempelse på mange andre områder: Et større udbud af velkvalificerede grønlandere, f. eks. hjemvendt fra Danmark, må betyde mindre behov for boliger til udsendte. En aflastning af de almindelige boliger for de unges aldersklasser må kunne begrunde en nedsættelse af disse boligers almindelige størrelse. Indretning af fritidslokaler, vuggestuer, cafeteria og undervisningslokale må kunne motivere en lettelse i programmet for lignende institutioner, opført i det almindelige anlægsprogram, – og på lidt længere sigt vil en reduktion af antallet af børn udenfor ægteskab gennem kollegiebyggeriet betyde en kolossal lettelse for hele anlægsprogrammet med hensyn til boliger, skolefaciliteter m. m. m. Også behovet for mødrehjem kunne i nogen grad imødegås – og det er et spørgsmål, om det ikke i det hele ville være sundere, at de unge mødre boede sammen med jævnaldrende unge fremfor at blive isolerede i særlige mødrehjem.

I det hele taget: Det vil altid være fristende at lade de håndfaste tekniske og økonomiske behov have prioritet – som man jo stadigvæk gør, også når goderne skal for-

deles på Grønland, mens de såkaldte mere luftige projekter i retning af de menneskelige problemer traditionelt lades i stikken med et skuldertræk, fordi det er umuligt at argumentere med samme prægning for dem. Men 15 års nyordning i Grønland burde have belært os om, hvor ufatteligt dyrt det kan være, netop i penge og teknik, hvis vi ikke også giver mennesket en chance.

En anden faktor er tiden. Teknikerne skal have planerne på bordet flere år, før de færdige bygninger kan stå der. Men kunne man ikke på dette område gøre en undtagelse? Det følgende kan måske let fejes af bordet med tekniske argumenter, men kunne det ikke lade sig gøre at indrette nogle af de allerede projekterede boligblokke rundt i de store tilflytningsbyer som kollegier?

Og ville det være helt umuligt, at man allerede næste år startede med en blok f. eks. i Godthåb – for at vinde erfaringer, for at komme igang. Helt konkret kan nævnes, at de arrangementer, som ministeriet nu i hastigt stigende omfang gennemfører med at tage unge grønlændere ned et år på danske efterskoler for senere at placere dem i een eller anden form for uddannelse, vil betyde, at der allerede nu og i de kommende år i et antal af 2–300 årligt vil vende en flok unge tilbage til Grønland, som næsten 100 % vil være oplagte beboere på kollegierne – og som uden sådanne kollegier meget let vil vende tilbage til de ret håbløse forhold, som de med så stort besvær er blevet revet væk fra.

Har vi råd til det? Har vi råd til at vente? Mange investeringer i Grønland kan måske i det lange løb være af tvivlsom berettigelse. Men det kan aldrig være forkert, at vi hjælper de unge i Grønland til at finde fodslaget i den voldsomme teknikkens fremmarch, som går hen over deres land. Det haster mere, end vi tror.